Totorių g. 4, Vilnius. Tel. (8 5) 268 0101; faks. (8 5) 212 4423; el. p. fsd@lb.lt; http://www.lb.lt

2012 m. pirmojo pusmečio apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai

Lietuvos bankas, siekdamas įvertinti Lietuvos finansų institucijų požiūrį į šalies finansų sistemos stabilumą ir galimus iššūkius tvariai jos raidai ateityje, 2012 m. gegužės mėn. atliko apklausą dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai. Bankai, draudimo ir lizingo bendrovės, finansų maklerio įmonės ir kitos finansų rinkos institucijos įvertino svarbiausių grėsmių Lietuvos finansų sistemai šaltinius, nepalankių įvykių pasireiškimo tikimybę ir galimą jų įtaką šalies finansų sistemai per artimiausius 12 mėn. Tokio pobūdžio apklausa atliekama periodiškai, du kartus per metus.

APKLAUSOS REZULTATAI: SANTRAUKA

Apklausos dalyvių vertinimu, Lietuvos finansų sistema yra stabili. Lietuvos finansų institucijoms ir toliau didžiausią susirūpinimą kelia kitų Europos valstybių skolų problemos ir galimas užkrato Lietuvos ekonomikai efektas. Finansų institucijų manymu, Lietuvos ekonomika yra veikiama situacijos pasaulyje ir Europoje, todėl nepalankios užsienio ekonomikos raidos tendencijos gali neigiamai paveikti Lietuvos ekonomikos atsigavimą. Daugiau negu pusės respondentų vertinimu, tikimybė, kad artimiausiu metu įvyks didelį poveikį Lietuvos finansų sistemai turintis įvykis, per pusmetį nepasikeitė. Ir toliau aktualiausios šalyje yra makroekonominė, kredito ir rinkos rizikos. Finansų sistemos dalyviai teigia, kad krizės metu padarytos atitinkamos išvados ir rizika vertinama konservatyviau. Finansų institucijų veiklos finansavimosi klausimai yra sėkmingai valdomi: indėlių rinka tebėra stabili, o maža tarpbankinių įsiskolinimų dalis lemia nedideles bankų tarpusavio sąsajas galimam rizikų užkratui plisti. Didžioji dalis apklaustųjų nemano, kad artimiausiu metu keisis jų polinkis prisiimti riziką.

1 pav. Lietuvos finansų sistemos rizikų žemėlapis

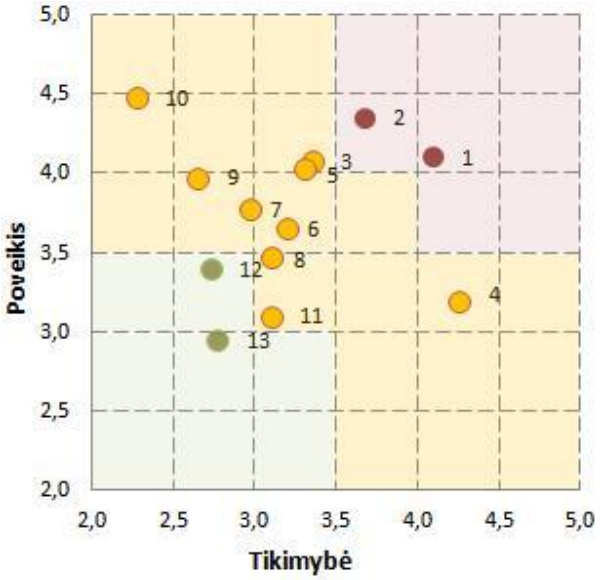

	Rizikos šaltinis	Tikimybė	Poveikis	Galimybė mažinti riziką
1	Europos valstybių skolų tvarumo problemos, jų sąsajos su finansų sektoriumi ir galimas užkrato Lietuvos ekonomikai efektas	4,1	4,1	4,4
2	Energetinių išteklių kainų šokas	3,7	4,4	4,2
3	Lėtas Lietuvos ekonomikos atsigavimas arba ekonomikos nuosmukis	3,4	4,1	3,8
4	Mažos palūkanų normos finansų rinkose	4,3	3,2	4,0
5	Didelė įmonių kredito rizika	3,3	4,0	4,7
6	Didelė namų ūkių kredito rizika	3,2	3,7	3,6
7	Lietuvos finansų institucijų finansavimosi sunkumai, finansavimosi kainos kintamumas	3,0	3,8	3,5
8	Spartus bankų paskolų portfelio traukimasis	3,1	3,5	3,8
9	Pasaulio prekybos apimties staigus sumažėjimas	2,7	4,0	3,5
10	Sistemos mastu svarbios finansų institucijos nepajėgumas tęsti savo veiklos (nemokumas)	2,3	4,5	3,7
11	Bankų skolinimas užsienio valiuta (įskaitant skolinimą eurais)	3,1	3,1	4,5
12	Didelė infliacija	2,7	3,4	3,6
13	Mažėjančios nekilnojamojo turto kainos	2,8	2,9	3,2

Šaltinis: 2012 m. pirmojo pusmečio apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

***Tikimybė:** 1 – labai maža; 2 – maža; 3 – mažesnė nei vidutinė; 4 – didesnė nei vidutinė; 5 – didelė; 6 – labai didelė. **Poveikis:** 1 – labai mažas; 2 – mažas; 3 – mažesnis nei vidutinis; 4 – didesnis nei vidutinis; 5 – didelis, 6 – labai didelis. **Galimybė mažinti riziką:** 1 – labai lengva imtis priemonių; 2 – lengva imtis priemonių, 3 – greičiau lengva nei sudėtinga, 4 – sudėtinga imtis priemonių; 5 – labai sudėtinga imtis priemonių; 6 – neįmanoma sumažinti rizikos.*

Totorių g. 4, Vilnius. Tel. (8 5) 268 0101; faks. (8 5) 212 4423; el. p. fsd@lb.lt; http://www.lb.lt

APKLAUSOS REZULTATAI: ANALIZĖ

Šalies finansų institucijų vertinimu, Lietuvos finansų sistema yra stabili ir turėtų tokia būti artimiausius 12 mėn. Padaugėjo respondentų (iki 79 %), manančių, jog tikimybė, kad artimiausiu metu įvyks didelį poveikį Lietuvos finansų sistemai turintis įvykis, per paskutinius 6 mėn. sumažėjo ar bent jau nepasikeitė. Palyginimui – 2011 m. antrojo pusmečio apklausoje didžioji dauguma (65 %) respondentų teigė, kad galimų rizikų tikimybė per pusmetį padidėjo.

Remiantis 2012 m. pirmojo pusmečio apklausos duomenimis, 47 proc. finansų institucijų mano, kad **įvykių, turinčių didelį poveikį Lietuvos finansų sistemos stabilumui, tikimybė per artimiausius 6 mėn. yra labai maža arba maža**. Manančių, kad tokio įvykio tikimybė būtų didelė ar labai didelė, nėra. Vertinant didelį poveikį finansų sistemai galinčio turėti įvykio pasireiškimo tikimybę šiek tiek ilgesniu laikotarpiu (per 1–2 m.), daugiausia respondentų (35 %) nurodė, kad ji yra maža, o manančių, kad ji yra didelė, buvo 8 proc.

Šalies finansų institucijų vertinimu, sumažėjo beveik visų nuo 2011 m. antrojo pusmečio išlikusių aktualių rizikos šaltinių grėsmė. Didžiausia rizika Lietuvoje veikiantiems finansų sistemos dalyviams kyla dėl kitų **Europos valstybių skolų tvarumo problemų**, jų sąsajų su finansų sektoriumi ir galimo užkrato Lietuvos ekonomikai efekto. Prastėjanti situacija euro zonoje labiausiai paveiktų šalies eksporto apimtį ir didintų finansų institucijų finansavimosi kainą. Neigiamą įtaką Lietuvos eksporto paklausai turėtų ir **staiga sumažėjusi pasaulio prekybos apimtis**. Respondentų manymu, minėtus rizikos šaltinius sumažinti yra sudėtinga, bet įmanoma (pvz., vykdant atsakingą fiskalinę politiką, diversifikuojant investicijas ar ieškant naujų eksporto krypčių).

Kylančios energetinių išteklių kainos paprastai lemia didėjančią infliaciją ir mažėjantį vartojimą. Finansų institucijų vertinimu, tikimybė patirti **energetinių išteklių kainų šoką** Lietuvoje yra didesnė negu vidutinė, be to, imtis prevencinių priemonių labai sudėtinga.

2 pav. Lietuvos finansų sistemos stabilumas

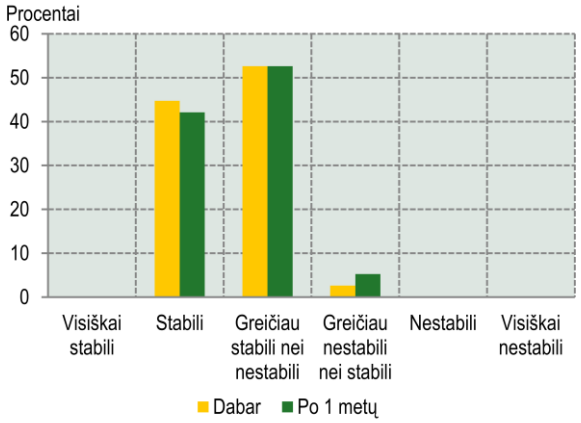

Šaltinis: 2012 m. pirmojo pusmečio apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

3 pav. Tikimybės, kad artimiausiu metu įvyks didelį poveikį Lietuvos finansų sistemai turintis įvykis, pokytis

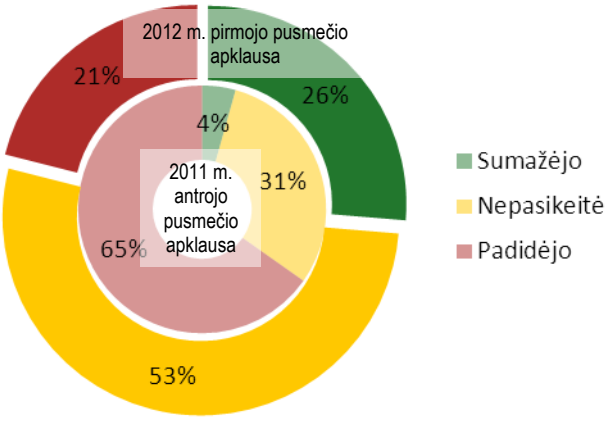

Šaltinis: 2011 m. antrojo pusmečio ir 2012 m. pirmojo pusmečio apklausos dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

4 pav. Didelį poveikį finansų sistemai galinčių turėti įvykių tikimybė

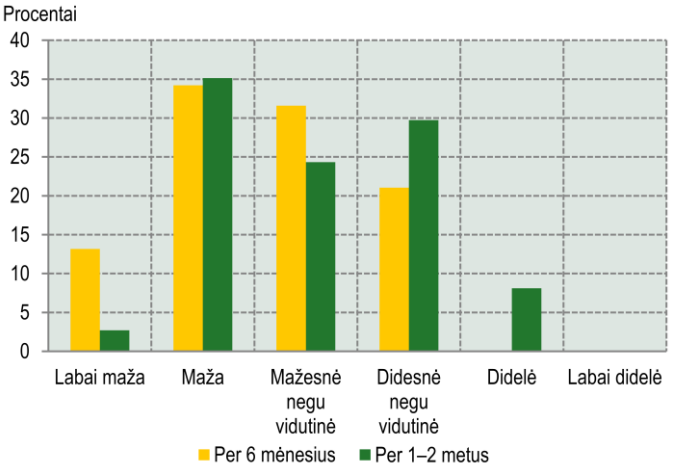

Šaltinis: 2012 m. I pusmečio apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

Totorių g. 4, Vilnius. Tel. (8 5) 268 0101; faks. (8 5) 212 4423; el. p. fsd@lb.lt; http://www.lb.lt

Respondentų manymu, **lėtas Lietuvos ekonomikos atsigavimas ar ekonominis nuosmukis yra mažiau tikėtinas nei buvo prieš pusmetį**, o poveikis finansų sistemos stabilumui taip pat nebūtų toks didelis, koks anksčiau.

Šalies finansų institucijų vertinimu, **mažų palūkanų normų finansų rinkose rizika ir galimas neigiamas poveikis per pastarąjį pusmetį padidėjo**. Mažos palūkanų normos gali iškreipti portfelio rizikingumo vertinimą, todėl, respondentų manymu, reikėtų ir toliau takyti griežtus skolinimo reikalavimus. Nors, finansų institucijų vertinimu, mažų palūkanų normų rizikos tikimybė yra pati didžiausia iš nurodytų, jos poveikis būtų mažesnis nei vidutinis.

Tiek įmonių, tiek namų ūkių **kredito rizikos tikimybė** toliau mažėja ir yra vertinama kaip mažesnė nei vidutinė. Tokius teigiamus pokyčius galėjo lemti 2011 m. lapkričio 1 d. įsigalioję Atsakingojo skolinimo nuostatai. Dalis apklausos dalyvių mano, kad būtų naudinga taikyti panašaus pobūdžio nuostatus ir juridiniams asmenims.

Finansų institucijų finansavimasis tebėra stabilus. Vertindami finansų institucijų finansavimosi sunkumų tikimybę per artimiausius metus, respondentai buvo optimistiškesni nei 2011 m. antrąjį pusmetį ir nurodė, kad šios rizikos tikimybė yra mažesnė negu vidutinė, nors poveikis finansų sistemos stabilumui vis dar būtų didesnis nei vidutinis.

Šalies finansų institucijos mano, kad **sistemos mastu svarbios finansų institucijos nepajėgumas tęsti veiklos** yra mažiausiai tikėtinas įvykis iš visų nurodytų. Respondentai nurodė, kad galimas finansų institucijos nemokumo poveikis, nors ir būtų reikšmingas, bet būtų mažesnis nei manyta anksčiau. Kaip parodė AB banko Snoras atvejis, kilę neramumai šalyje iš tiesų buvo trumpalaikiai ir nedideli, o finansų rinkos reagavo nuosaikiai.

Kiti išorės ir vidaus rizikų šaltiniai

Paprašytos įvardyti ir įvertinti daugiau galimų rizikų šaltinių, finansų institucijos dažniausiai minėjo politinės aplinkos Lietuvoje pasikeitimą (28 % respondentų). Baiminamasi, kad

Totorių g. 4, Vilnius. Tel. (8 5) 268 0101; faks. (8 5) 212 4423; el. p. fsd@lb.lt; http://www.lb.lt

po Seimo rinkimų į valdžią atėjus naujoms politinėms jėgoms, iškils ekonominės politikos tęstinumo problemų ar bus priimami populistiniai sprendimai tvirtinant šalies biudžetą. Dalis respondentų (10 %) nerimavo dėl galimų valstybės skolų problemų, įžvelgė riziką refinansuojant valstybės skolas ir balansuojant biudžetą. Kiti (7 % apklaustųjų) įvardijo užsienio investicijų pasitraukimo iš Lietuvos riziką, nepakankamą rinkos dalyvių reguliavimą ir darbo rinkos problemas (didelį nedarbą ir su tuo susijusią gyventojų emigraciją). Keletas respondentų paminėjo įvairias rizikas finansų sistemai: sprogęs technologijų įmonių (pvz., *Facebook*) akcijų kainų burbulas ar kibernetinės atakos prieš bankus ir valdžios institucijas grėsmė.

Rinkos dalyvių vertinimai dėl rizikos tikimybių

Labiausiai rinkos dalyviai sutaria dėl staigaus pasaulio prekybos apimties sumažėjimo ir įmonių kredito rizikos tikimybės vertinimo – ji yra mažesnė nei vidutinė. Daugiausia skiriasi mažų palūkanų normų finansų rinkose ir bankų skolinimo užsienio valiuta rizikos pasireiškimo vertinimas.

Rinkos dalyvių vertinimai dėl galimo rizikų poveikio

Apklaustų finansų institucijų nuomonės sutampa dėl to, kad energetinių išteklių kainų šokas turėtų didesnį negu vidutinį poveikį šalies finansų sistemos stabilumui. Labiausiai skiriasi vertinimas, kokią neigiamą įtaką Lietuvos finansų sistemos stabilumui turėtų finansų institucijų finansavimosi sunkumai ar kintanti finansavimosi kaina.

Rinkos dalyvių vertinimai dėl galimybių mažinti rizikas

Anot respondentų, labai sudėtinga yra išvengti pasaulio prekybos apimties staigaus sumažėjimo keliamo pavojaus. Be to, sudėtinga būtų riboti energetinių išteklių kainų šoko ir Europos valstybių skolų tvarumo problemų riziką. Šie veiksniai susiję su situacija pasaulyje ir Europoje. Nors Lietuva yra labai priklausoma nuo jų, bet negali daryti didelės įtakos vykstantiems procesams. Pasak apklaustų institucijų, lengviausiai sprendžiama bankų skolinimo užsienio valiuta keliama rizika, nes ji priklauso nuo rinkos dalyvių priimamų sprendimų.

NUOLATINIŲ RIZIKŲ VERTINIMAS

Šioje klausimyno dalyje šalies finansų institucijos įvertina Lietuvos makroekonominę, kredito, rinkos, finansavimosi, likvidumo ir aktuarinės (draudimo) rizikos dydį (rizikos tikimybę ir galimą neigiamą poveikį). Šios rizikos yra neatsiejama veikiančios finansų sistemos dalis, jų dydis nuolat kinta. Siekiant užtikrinti istorinį duomenų palyginamumą, šis rizikų „voratinklis“ nekinta ir leidžia lengvai stebėti esamų rizikų vertinimo kaitą.

Finansų institucijų vertinimu, Lietuvoje **makroekonominė rizika,** nors ir sumažėjusi, palyginti su 2011 m. antrojo pusmečio apklausa, kai buvo įvertinta kaip didelė, šiuo metu tebėra aktualiausia (vertinimo mediana – 4 balai, t. y. didesnė negu vidutinė rizika). Respondentų manymu, Lietuva yra priklausoma nuo pasaulio ekonomikos procesų, todėl ekonominė situacija kai kuriose Europos Sąjungos šalyse kelia didžiausią riziką, o jos valdymo ir poveikio priemonės yra labai ribotos. Šis veiksnys taip pat daro įtaką **finansavimosi ir likvidumo rizikos** vertinimui. Didėjanti įtampa finansų rinkose galėtų neigiamai paveikti šalies skolinimosi galimybes, o kai kuriems rinkos dalyviams sukeltų likvidumo spaudimą. Kita vertus, didžiausios šalies finansų institucijos priklauso pakankamai gerai kapitalizuotoms Skandinavijos šalių finansų grupėms, prireikus galinčioms suteikti likvidumo pagalbą arba sustiprinti kapitalą. Apklaustos finansų institucijos, atsižvelgdamos į taikomus griežtesnius skolinimo standartus, sutaria, kad **kredito rizika** mažėja, ir vertina ją kaip mažesnę negu vidutinę (2011 m. antrąjį pusmetį ji buvo vertinama kaip didesnė negu vidutinė). Respondentų nuomonės išsiskyrė vertinant **rinkos riziką** – draudimo bendrovės nurodė, kad staigus pasikeitimas draudimo rinkoje yra mažai tikėtinas, ir dažniau buvo linkusios vertinti šią riziką kaip mažą.

Finansų institucijos prieštaringai vertino **polinkį prisiimti riziką**. Dalis respondentų mano, kad krizės pateiktos pamokos buvo išmoktos, prisiimama rizika vertinama daug atsargiau. Kiti nurodo, kad santykinai didelės kai kurių institucijų finansavimosi išlaidos ir besitraukiantys paskolų portfeliai verčia prisiimti didesnę riziką.

5 pav. Rizikų Lietuvos finansų sistemai dydis

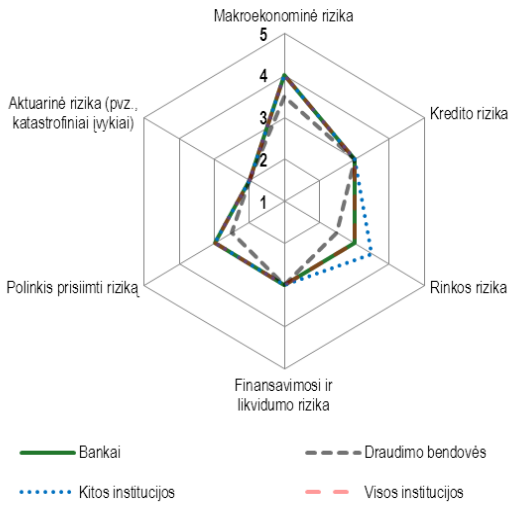

Rizika: 1 – labai maža; 2 – maža; 3 – mažesnė negu vidutinė; 4 – didesnė negu vidutinė; 5 – didelė; 6 – labai didelė.

Šaltinis: 2012 m. pirmojo pusmečio apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

Aktuarinė rizika ir toliau sutartinai vertinama kaip maža, tikėtina tokia ji bus ir ateityje.

POLINKIO RIZIKUOTI VERTINIMAS

Paprašyti įvertinti savo ir kitų šalies finansų institucijų polinkį prisiimti riziką (siekti didesnės grąžos renkantis pelningesnius, bet kartu ir rizikingesnius projektus) respondentai labai mažą ar mažą polinkį dažniau priskyrė savo institucijai nei kitoms. Finansų sistemos dalyviai tebėra santūrūs – dauguma apklaustųjų mano, kad **greičiau mažas negu didelis polinkis prisiimti riziką per artimiausią pusmetį nesikeis.** Nepaisant to, 7 proc. p. padaugėjo manančių, kad ateityje jų atstovaujamų finansų institucijų prisiimama rizika gali didėti (2011 m. antrąjį pusmetį taip manė 4 % apklaustųjų), o 8 proc. nesiėmė prognozuoti kitų institucijų polinkio prisiimti riziką kaitos per artimiausią pusmetį.

6 pav. Finansų institucijų polinkis prisiimti riziką

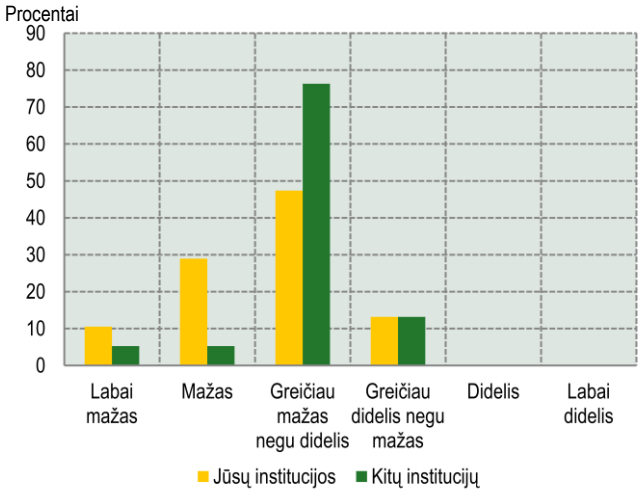

Šaltinis: 2012 m. pirmojo pusmečio apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

7 pav. Polinkis prisiimti riziką per ateinančius 6 mėn.

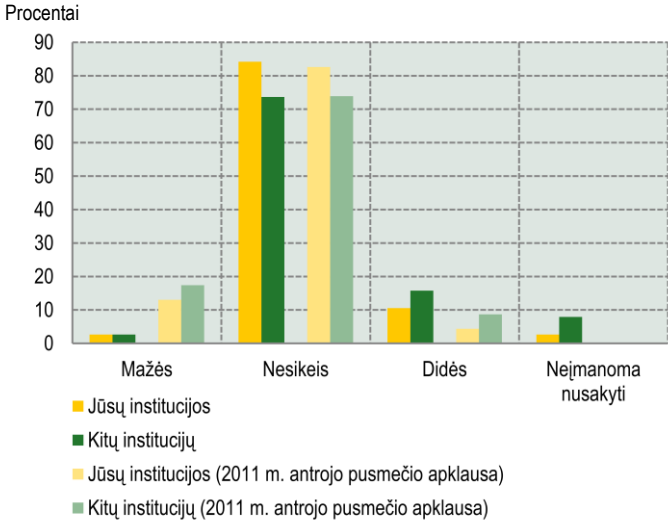

Šaltinis: 2012 m. pirmojo pusmečio apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

2012 m. pirmojo pusmečio apklausos dėl rizikų finansų sistemai respondentų skaičius

	Skaičius
Bankai	**12**
Draudimo bendrovės	**10**
Kitos institucijos	**15**
Lizingo bendrovės	4
Valdymo įmonės	2
Kitos	9
Iš viso	**37**

Šaltinis: 2012 m. pirmojo pusmečio apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

Apžvalgą parengė Lietuvos banko
Ekonomikos ir finansinio stabilumo tarnybos
Finansinio stabilumo departamento
Makroprudencinės analizės skyrius